

EEN ZOMERDANS

Na India, Afrika en de wereld van de Oosters orthodoxe Kerken doen we vandaag Iran aan, het oude Perzië. Het gedicht dat we daarnet hoorden - 'Zeg dat ik jou ben' - is geschreven door Rumi, een Perzische dichter die ontdekte dat hij vaak beter kon bidden als hij daarbij bewoog, en danste. Velen zijn hem daarin gevolgd, het is een traditie - en ook folklore - geworden in sommige streken van de islamitische wereld. Ik denk dat velen hier die dans van de wervelende derwisjen wel eens gezien hebben, op een film of in het echt : een groep in het wit geklede mannen die onder ritmische muziek om hun as draaien, met wijd uitstaande kleding. Die rituele dans is hun gebed, hun open gaan naar de schepping en naar God.

Rumi is meer dan zeven honderd jaar geleden gestorven maar zijn dans leeft nog altijd voort, en vooral ook zijn geschriften. Hij is in Egypte en het nabije Oosten even populair als Shakespeare in Engeland. Hij is momenteel ook - je gelooft het bijna niet - de meest gelezen dichter in de Verenigde Staten van Amerika. We zullen hier in de Dominicus straks een zomerdienst aan hem wijden, vandaag is hij vooral aanleiding stil te staan bij de plaats die de dans in de religie inneemt, of liever : zou kunnen innemen. Want wie op zoek gaat naar dansende mensen in Bijbel of Koran, zal niet veel resultaat boeken. Ik heb er twee gevonden : Mirjam, de zus van Aäron danst op tamboerijnenklanken tijdens de Uittocht, en natuurlijk koning David. Jannet Delver heeft daar drie weken geleden nog over gesproken : dansen met de Torah, Gods Geest, als bruid. Daar blijft het bij. Mozes, Jezus, Paulus, en ook Mohamed dansen niet, lachen zelfs nauwelijks of niet. Ik heb dat altijd een gemis gevonden, want ondanks alle kommer en kwel in ons tranendal, zijn er toch aanleidingen genoeg om het af en toe op een dankbaar en vrolijk dansen te zetten. Vandaag, bijvoorbeeld, zouden we, wanneer we straks na het dopen de kinderen toezingen, daarbij ook kunnen dansen. Stel je voor...

Een van mijn aardigste belevenissen in de grote stad New York is ooit geweest dat ik op een herfstmiddag op Broadway liep en verrast werd door een verkeersopstopping. Een menigte mensen bezette die brede verkeersweg. Ik dacht even aan een demonstratie, maar die zijn daar zeldzaam. Toen ik dichterbij kwam zag ik een menigte orthodoxe, waarschijnlijk chassidische Joden - zwarte pakken, grote hoeden, pijpenkrullen - uitbundig, extatisch dansend over de straat trekken, zwaaiend met de Torah : bepaald niet bescheiden alle ruimte voor zich opeisend, ik werd als toeschouwer vriendelijk opzij geduwd. Al die mannen, een paar duizend leken het er wel - de vrouwen mochten weer eens niet mee doen - vierden de Vreugde der Wet. Zoals David ooit voor de Ark met de Torah danste, zo uitten zij nu al dansend hun vreugde voor het grote Godsgeschenk. Voor Gods Wet moest die dag alles wijken, ook het verkeer in New York. Gelijk hadden ze, vond ik al gauw. Ik kreeg zin om mee te dansen, maar ik had geen hoed, geen pijpenkrullen...

Ik heb me die dag en nog vaak daarna afgevraagd waarom de dans, misschien wel de oudste menselijke kunst, en één van de meest geliefde menselijke bezigheden, zo weinig kansen krijgt in de Bijbel, en in onze westerse religieuze traditie. Waarschijnlijk is het antwoord : omdat de dans alles te maken heeft met lichamelijke en ook met seksualiteit. In ons religieus voelen en denken behoren die, bewust of onbewust, al snel tot 'het lagere', terwijl God vooral te maken heeft met 'het hogere', met de ziel. Zelfs de dansende koning David krijgt te horen dat hij te bloot is, zich ongepast gedraagt. Dat ons lichaam door God geschapen is, en goed geschapen, en dat seksualiteit, het meest intieme gebeuren in een mensenleven, veelal ook de mooiste vorm van deelname is aan de schepping, aan de voortgang en ontwikkeling van de wereld - juist bij een doopplechtigheid denk je daar aan - dat alles komt dan in de verdrukking. De dans deelt in die verdrukking. Zoiets moet het zijn.

Mensen, ook gelovige mensen, denken in tegenstellingen, in hoog en laag, meer en minder, goed en slecht, zo is ons verstand geprogrammeerd. We vergeten daarbij dat achter dit alles het mysterie schuil gaat van een God die we hier ook graag de Ene en zelfs Liefde noemen, boven alle tegenstellingen uit. In dat bewustzijn leven vooral mystieke gelovigen. Voor hen speelt zelfs de tegenstelling tussen ziel en lichaam nauwelijks meer. Zij gebruiken graag seksuele beelden om over hun liefde tot God te spreken. Bij Rumi heeft dat liefdesverlangen vorm gekregen in een dans. De dans is de poëzie van het lichaam. Je gaat er meer van leven : 'Dans en weet dat je bestaat, dans zoals je ademhaalt, dans de sterren en de maan, dans de bomen in het bos', zegt de dichter (Ingmar Heytze). De dans van de derwisjen gaat verder dan de dans van David, lichaam en ziel delen bij Rumi in eenzelfde extase : draaiend om Gods zon en om eigen hart, wordt de danser één met alles buiten hem, met dingen, dieren en mensen, en hij herkent in die mysterieuze eenheidservaring iets van God zelf. Over God zegt Jezus in het Johannesevangelie : 'Wie mij ziet, ziet de Vader'. Rumi heeft het

over eenzelfde ervaring : 'Zeg me dat ik Jou ben'. Wie het vatten kan vatte het : 'Zeg me dat ik jou ben'... De Islam kan ook een leerschool zijn. Laten we dat met alle ellende van de laatste tijd in ons hoofd toch vooral niet vergeten.

Ondertussen zijn wij ook zonder dans de laatste halve eeuw in ons leven en in onze liturgie vrijer geworden, geestelijk én lichamelijk. Dat zullen we zo dadelijk ook aan onze doopliturgie merken. Wij zijn vooral ook anders gaan zingen. Zingen zou je de dans van de geest kunnen noemen. Een die vaak uitnodigt tot de dans van het lichaam. Waarom zouden we die, hoe dan ook, niet af en toe de kans geven? Dan hoeven we dat, lijkt me, geen sacred dance - heilige dans - te noemen, dat doen we ook niet met onze gezangen. Dans is dans, en dat kun je, net als David, ook voor God doen of, net als Rumi, in God. Evenmin als de tegenstelling profaan en sacraal hebben we dan de oude tegenstelling tussen menselijke liefde en goddelijke liefde nog echt nodig. Alle liefde, alle leven is een geschenk van God dat we goed en verkeerd kunnen gebruiken : op de ander of alleen maar op onszelf gericht.

Ik heb in deze kerk tot nu toe alleen kunnen dansen met kerstmis in het Open Huis. En vorige week, de polonaise voor Mirjam. Soms heb ik de neiging om bij het zingen van een lied te gaan dansen. Dat moet ook de ervaring zijn van de jeugd die wij hier soms node missen en die tijdens de weekenden massaal dansfeesten bezoekt. Nu hoeven wij natuurlijk straks geen dansfeesten te gaan organiseren. Wat wij hier doen op zondag lijkt mij zinvol genoeg, maar misschien kunnen we wel, zelfs met onze calvinistische traditie in de benen, in onze rituelen wat meer recht doen aan dat soort lichamelijkheid, aan de dans. Om zover te komen zijn waarschijnlijk andere tijden en generaties nieuwe gelovigen nodig. Maar wij zouden er open voor kunnen staan, en zo af en toe, spontaan of aarzelend, een begin maken.

Mensen die samen dansen - ook een derwisj danst nooit alleen - cirkelen uit boven 'hoger en lager', 'lichaam en geest', goed en kwaad zelfs, al die vaak al te menselijke tegenstellingen die de liefde in de weg staan. Dansen is vaak beter dan denken, beter dan bidden. Wie danst beleeft in zijn lichaam meer dan zijn geest alleen ooit kan bevatten. Uit het spel dat dansende lichamen spelen met vrijheid, met beheersing, met schoonheid kan het besef groeien dat mensen elkaars broeders en zusters zouden moeten zijn. Dat is het geheim, denk ik, achter heel veel dansfeesten. Het is in een soortgelijke geest van saamhorigheid dat wij hier proberen al zingend liturgie te vieren.

Als we onszelf aan het eind van dit liturgisch jaar afvragen waar we de komende jaren als gelovige mensen heen willen, denk ik vooral - om in termen van dans te blijven spreken - aan nieuwe partners, soms aan meer jongeren, maar vooral aan mensen van andere religies, mensen met dezelfde verlangens als wij maar met andere denkbeelden : mensen die we nog niet zo lang geleden wilden bekeren en met wie we sedertdien een dialoog zijn aangegaan. Midden in Berlijn is momenteel een nieuw religieus centrum in aanbouw : het *House of One* : *Huis van Een* : daarin liggen rond een gemeenschappelijk binnenplein een synagoge, een kerk en een moskee. De drie religies samen, met dezelfde deur, open naar elkaar. Dat soort initiatieven treffen we op steeds meer plaatsen aan, in binnen- en buitenland. Ook wij die ons graag een 'open huis' noemen, vrij van dogma's en valse tegenstellingen, zouden ons in die richting kunnen bewegen. Ik weet het : met name openheid naar de Islam is vaak niet gemakkelijk. Ik hoef niet meer te vertellen waarom. Toch zal in de digitale wereld van morgen partnerschap waarschijnlijk dé grote opgave zijn voor synagoge, kerk, moskee en iedere oprechte religieuze beweging : Respect leren, niet angstig zijn, proberen samen te werken bij het maken van een betere wereld, samen helpers van God, de Ene, de Barmhartige, de Liefdevolle....

Laten we met die toekomstdroom van saamhorigheid in ons hoofd zo dadelijk de dopelingen verwelkomen, en er straks mee de zomer in gaan.
Moge het zo zijn.

Henk Hillenaar

Gelezen: uit de geschriften van de Iraanse mysticus Rumi,

en uit de afscheidsrede in het evangelie van Johannes.